

Gulsvik-ætten fra Flå i Hallingdal i senmiddelalderen

Innledning

Gulsvik-ætten fra Flå sogn i Hallingdal slutter aldri å påkalle ens oppmerksomhet. Det ser nærmest ut til at ætten har en sterk tiltrekningskraft på slektsinteresserte. Litteraturen om ætten er med tiden vokst kraftig, men dessverre kan ikke alt som er skrevet regnes med blant de gode slektshistoriske produkter. Mange forfattere har karakterisert ætten som lavadelig, og noen har til og med antydnet at ætten hadde en kongelig bakgrunn. Adelsprosjektet har derfor interessert seg i Gulsvik-ætten. Om ætten var adelig eller ikke vil bli drøftet nedenfor.

Eivind Fjeld Halvorsen brukte betegnelsen *Gulsvikfolket* i 1982, mens Thorleif Solberg og Kjell Hallmann i 1976, og siden Botolv Baklien i 1981 brukte navnet *Sigurd Bondes ætt*. Betegnelsen *Gulsvikmennene* blir brukt i et vitneprov av Ola Gapkjenn fra Flå i 1633, et dokument som blir kommentert senere. Denne betegnelsen til Ola skal vi ta alvorlig, for allerede i 1325 ble ætten på den ene Gulsvik-gården kalt de *Gulsvikmenn*.

Fagkritikken gjorde sitt inntog første gangen i 1985, da ætten, etter det jeg kan se, for første gang ble introdusert i Norsk Slekthistorisk Tidsskrift ved et spørsmål, og deretter besvart av *Geirr I Leistad* samme år. Spørsmållstilleren dengang kunne ha nøydt seg med å presentere ætten som et nytt genealogisk problem for dette tidsskriftets lesere og deretter spørre etter hva som er kjent, men fremførte i steden en rekke uriktige påstander i spørsmålet. Leistad hadde våren 1986 holdt et foredrag for Ringerike Slekthistorielag om Gulsvik-ætten og studerte i den anledning deler av den store arkivsamlingen i Riksarkivet som var kommet inn fra lensmann *Ole Gulsvik* i 1847 og 1852 - *Gulsviksamlingen* på omlag 130 dokumenter.

Et nytt og spennende bidrag til den kildekritiske behandlingen av Gulsvik-ætten så dagens lys våren 1994 i dette tidsskriftet. Forfatteren var genealogen Jens Petter Nielsen (f. 1963). Tittelen på artikkelen 1994 var mye av en brannfakkell: *Gulsvik-slekstens opphav. En studie i stormannsgalskapens tegn*. Forfatteren roper et varsko mot alle nyere spekulasjoner som har vært offentliggjort om ættens angivelige historie, og konkluderer blant annet med at ætten ikke kan føres lengre tilbake i tiden enn til stamfaren Sigurd (Sjurd) Bondes død senest 1482, og at ingen beboere av Gulsvik før 1620 brukte en øks i sitt segl, som mange hadde hevdet.

Gulsvik-ætten ble også tatt opp som et forskningstema på Slektsforskerdagene 1994, arrangert av DIS-Norge. Ættens genealogi og forskningshistorie ble her endevendt i et seminar med tittelen *Middelaldergenealogiske nøtter*, der Adelsprosjektet ved undertegnede sto for gjennomføringen.

Det kanskje mest fascinerende med Gulsvikætt-litteraturen er dens omfang av upubliserte håndskrifter, til dels fremkommet ved avskrivning av andre upubliserte håndskrifter. Her, gjennom all kopieringsvirksomheten og all interesse for ætten forøvrig, inntar muligens denne ættesagaen en fremtredende plass i norsk slektsgranskning.

Bibliografi for Gulsvik-ætten

Den følgende bibliografien over allehånde store og små, såvel sentrale som mer perifere bidrag til Gulsvik-ættens historie, gis som et hjelpemiddel for alle dem som gransker og i framtiden vil fortsette å granske dette emnet. Fremdeles venter vi på at noen skal skrive et større vitenskapelig arbeid om Gulsvik-ætten. Ætten kan dokumenteres godt og et genealogisk forskningsresultat kan tjene til å illustrere en vanlig bondeslekts historisk utvikling. Bibliografien er delt i to deler, først de tilstrekkelig offentliggjordte eller regulært utgitte arbeidene, og del to, de mangfoldiggjordte håndskriftene som er mindre tilgjengelige. Ved å skille på denne måten letter det lesernes muligheter til å skille viktige arbeider fra de mindre viktige, om en tenker seg at fullverdig publiserte arbeider har størst betydning. Nummereringen i margin er etter en rekonstruert rekkefølge på arbeidene, de trykte såvel som de mangfoldiggjordte, slik at en leter kan se hvordan artiklene og bøkene står i gjeld og avhengighetsforhold til hverandre. Bibliografien er garantert ikke komplett.

Trykt litteratur (og lokale kildeutgivelser)

- 1 Ivar Sæter: Krødsherred. Jubilæumsskrift 1914 (Kristiania, 1914), s. 97, "Ringnes".
- 2 Hans Hegna: Flaa, Hallingdal 1920 (Kristiania, 1921). Kapittel "Gaardshistorie", s. 87-130 (Mebøen 90 f, Trommald 92-94, Gulsvik 123-128, kap. "Gamle brev", s. 131-132.
- 15 "Gislerud gaard I Flaa. Hvor historien blir levendegjort", Hallingen (Utgivet av Hallinglaget i Amerika, Fergus Falls, Minnesota), Hefte 246, March 1974, s. 9-13.
- 16 Kristen Svarteberg: Mellomalderdiplom frå Hallingdal, Dølaminne. Årbok for Hallingdal (utgjevt Hallingdal Historielag), 1976 (Å1), s. 31-40.
- 17 Thorleif Solberg og Kjell Hallmann: Sigurd Bondes ætt 1482-1976, Ringerike, 1976 (utgitt av Ringerike Ungdomslag, Ringerikes Museum og Ringerike Historielag), s. 13-16.
- 18 Knut Amundsen Gulsvik: Sigurd Bondes Aett paa Gulsvik, Hallingdal, Hallingen nr. 259, juni 1977. 2 s.
- 19 Guro Hoftun Narum: Slektar i Gol, 1 (Gol, 1979), særleg s. 50 [1600-tallet].
- 20 Botolv Baklien: Sigurd Bondes ætt, Ringerike, 1981, s. 35-36, 40.
- 22 Eivind Fjeld Halvorsen: Nyrydding av gårdar i Soknedalen, Ringerike, 1982, s. 19-26.
- 23 Sanford K Fosholt: Conjectural Ancestry Diagram for Goplerud, Fosholt, Gulsvik & Vaagaard. [Stamtavle, 1 side, stort format] 1983.
- 24 Lisbeth M Meistrand: Spørsmål nr. 587, NST XXX (Oslo 1985), s. 106.
- 25 Geirr I Leistad: Svar på spørsmål 587, NST XXX (1985), s. 176.
- 30 Botolv Baklien: Hallingslekter (med inngifta ætter frå andre stader). Baklien-ætta, med greiner a ættene Bergsgard, Huus, Sel, Villand, Skarsgard og mange fleire (eget forlag, Oslo, 1987).
- 31 [Thorleif Solberg]: Gulsvik i Flå, Gjallarhorn. Tidsskrift for Slekthistorielaget Vestfold-Busker nr. 1 (1988), s. 1-8, Oppegården i Soknedalen, s. 1-4.
- 32 Odd Arne Helleberg: "Lange armer". Om en slektsforbindelse Gulsvik i Flå - Bolkesjø i Gransherad, Gjallarhorn, nr. 2 (1988), s. 84-89.
- 34 Michaela M Lelek: Fra Sigurd Bonde til Ole Ve, Vestoppland Slekthistorielags Tidsskrift, nr. 2 1990, s. 143-145.

- 35 Sanford K Fosholt: *The Charcoal Burner's Legacy. A History of the Goplerud Family* (Muscatine Iowa, USA, 1990). lxxii+802 s. innb. (Bygger på Per Goplerud.)
- 36 Finn A Wang: Sigurd Bonde i Gulsvik og Sigurd Syr i Hole, *Gjallarhorn*, nr. 7, juli 1991, s. 41-50.
- 37 Torgrim Redalen: Hvite/Kane-slekten og innvirkningen på noen slekter i middelalderen, *Langs Lågen* 1993, s. 28-34, 72-77.
- 38 Jens Petter Nielsen: Gulsvik-slektens opphav. En studie i stormannsgalskapens tegn, *Gjallarhorn* nr. 12, Januar 1994, 7. Årgang, s. 32-35.
- 39 Tore Hermundsson Vigerust: Søkelys på Gulsvik-ætten fra Flå i Hallingdal, *Slekt og Data*. Medlemsblad for DIS-Norge, nr. 2/1995, s. 6-8.
- 40 Thorleif Solberg: Litt om noen gamle ringeriks-slekter, *Genealogen*. Medlemsblad for Norsk Slektshistorisk Forening, nr. 2/1996, s. 13-22.

Mangfoldiggjorde (kun delvis offentlige) håndskrifter

- 3 Amund Gulsvik: *Gårdshistorie for Gulsvik og Aavestrud*. 1920-årene (en liten bok, nevnt i forord til Knut Am. Gulsvik 1985).
- 4 Erling Bjørke: (forfatter av en perm om *Gulsvik-ætten* oppstilt i Ringerike Bibliotek).
- 5 Jon Hvitsand: *Sigurd Bonde*, Bøherad på Grenland jan. 1957, s. 15-19 av O.K. Opsahl a.a. 1957.
- 6 Knut Robberstad: brev (1950-tallet) til Erling Bjørke eller O.K. Opsahl. I Opsahl, a.a. 1957.
- 7 O[lav] K[olbjørnson] Opsahl: *Gulsvik*, 1957, Etterskrift 1958 (stensil A4, 1+68+ 9 s.).
- 8 - " - : *Gulsvik [Nordre]*, 1957 (stensil A4, 1+89 s.).
- 9 - " - : *Gulsvik [Mellem- og Kaarmo i Flaa]*, 1957 (stensil A4, 1+45+2+6+7 s.).
- 10 - " - : *Nordre Gulsvik gård og slekt gjennom 500 år*, 1957 (i følge forord til Knut Am. Gulsvik 1985).
- 11 Gulsvik gård og slekt gjennom 500 år [Medalgaarden]. Stensilert, 45 s. 1957. [Etter Morten Hansen, *Norske Slektsbøker* (Oslo 1965) nr. 730.]
- 12 Gulsvik gård og slekt gjennom 500 år [Knutsgaarden]. Stensilert. 89 s. 1957. [Etter Morten Hansen 731.]
- 13 Thorleif Solberg: *Sigurd Bonde til Gulsvik - 1482*. Hallingdalens, Tverrdalens og Ringerikes stamfar. Utdrag fra Erling Bjørkes og Olaf K. Opsahls arbeider (manuskript, 1970-tallet, stensilert 1+7+3+5 sider).
- 14 Finn A[sbjørn] Wang: *om Gulsvik-ætten* (manuskript, trolig trykt i Tønsberg Blad før 1983, muligens 1970-t).
- 21 Knut Amundsen Gulsvik: (1 side om *Gulsvik*, ca. 1981-83).
- 26 Knut Amundsen Gulsvik: *Gulsvikslekten*. Egen bok, 1985. [Han har også laget et arbeid senest på 1970-tallet,]
- 27 Per Goplerud: (manuskriptsamling om *Gulsvik*, 1980-tallet; grunnlag for Fosholt 1983 og 1990)
- 28 Geirr I Leistad, upublisert manuskript om *Gulsvik-ætten* til foredrag i Ringerike Slektshistoriegrupper, våren 1986.

29

Ole Uggen: *Gulsvik-slektene*. Maskinskrevet bok, 1986.

33

Tom Larsen: *En oversikt over slekten fra Ringerike - Hallingdal. Søstrene Berte og Maren Engebretsdatters forfedre og etterslekt Fjeldheim og Brodahl* (mangfoldiggjortt manuskript i ko A4, (2)+225 sider, Oslo 1989), s. 9-61, kap. "Gulsvikslekten via Strande-Blakstvedt-Fjeldheim"

Hva kan bibliografien fortelle?

Leseren ser at det hittil er oppsporet 40 arbeider som på et eller annet vis kan klassifiseres som et bidrag til Gulsvik-ættens historie. En del av disse arbeidene har riktignok hatt helt andre formål selv om de er regnet med her. Den store økningen av bidrag inntreffer på 1950-tallet. Deretter kommer det lite nytt før på 1970-tallet, med 7 bidrag. Storhetstiden, om en kan bruke et slikt uttrykk, er 1980-tallet med hele 14 arbeider. Omfanget på 1980-tallet henger trolig sammen med den generelle økningen i slektsforskeraktivitetene på landsbasis i dette tiåret, noe som også kommer til uttrykk i nydannelsen av slekthistoriske foreninger. En annen forklaring kan ha en viss sammenheng med undertittelen på Jens Petter Nielsens artikkel i Gjallarhorn for 1994, "stormannsgalskapen", som i denne forbindelse forstås som hangen etter eldst mulige aner, gjerne tilbake til Harald Hårfagre, og *Hårfagre-syndromet* i norsk genealogi er alvorlig nok. At hyppigheten av bidrag har gått ned på 1990-tallet skyldes naturligvis ikke at markedet er mettet, eller at alt som er å utforske nå er utført — så langt der i fra — men heller at forskerne har mistet oversikten over hva som er publisert, kombinert med slektsgranskernes manglende kildeerfaring og at oppfatningen av kildekritikkens nødvendighet nå trenger seg sakte men sikkert inn. Jeg teller nå i alt 26 bidragsytere, noe som plasserer ætten i den nasjonale elite hva popularitet angår.

Gulsvik-arkivet og andre Gulsvik-kilder

Lensmann Ole Gulsviks dokumentamsling 1847-52

Tabellen nedenfor gir en kort oversikt over arkivet som lensmann Ole Gulsvik ga til Riksarkivet i 1847 og 1852, som dels stammet fra Gulsvikgårdene, dels fra Ringnes i Krødsherad, og dessuten fra spredde gårdsarkiv i egnen. [\(2\)](#)

Listen nedenfor er neppe komplett. Det er tatt med opplysninger om arkivplassering i Riksarkivet, datering og trykte utgaver.

DN viser til *Diplomatarium Norvegicum* med bind- og brevnummer.

Ra-dipl-papir	1329 7.5 (yngre avskrift)	XI nr. 14
Ra-dipl-perg	ca 1510-20 mars-april	XXI nr. 728.

RA-dipl- perg	1524 5.8	XXI nr. 741
RA-dipl- perg	1524 31.10	XXI nr. 742
RA-dipl- papir	1542 21.2	XXI nr. 860
RA-dipl- papir	1546 20.2	XXI nr. 901
RA-dipl- perg	1548 17.1	XXI nr. 919
RA-dipl	1551 1.1	XXI nr. 953
RA-dipl- papir	1555 2.11	XXI nr. 1024
RA-dipl- perg	1563 uten dag	X nr. 765
RA-dipl- perg	1566 u.d.	
RA-dipl- papir	1566 u.d.	
RA-dipl- perg	1571 u.d.	
RA-dipl- papir	1575 9.3	
RA-dipl- perg	1576 14.3	
RA-dipl- perg	1577 20.12	
RA-dipl- papir	1582 24.2	
RA-dipl- papir	1586 25.2	
RA-dipl- papir	1589 3.5	
RA-dipl- papir	1589 16.8	
RA-dipl- papir	1591 21.2	
RA-dipl- papir	1591 6.4	
RA-dipl- papir	1591 24.4	

RA-dipl- papir	1591 22.8	
RA-dipl- papir	1592 14.5	
RA-dipl- papir	1593 7.6	
RA-dipl- papir	1593 10.11	(kopi?)
RA-dipl- papir	1593 21.12	
RA-dipl- papir	1594 26.1	
RA-dipl- papir	1595 27.1	
RA-dipl- papir	1595 16.2	
RA-dipl- papir	1597 11.5	
RA-dipl- perg	1598 15.1	
RA-dipl- papir	1598 30.10?	
RA-dipl- papir	1599 13.4	
RA-dipl- perg	1599 12.6	
Localia, Flå	ca 1600?	papir, forliksbrev
RA-dipl- papir	1600 28.6	
RA-dipl- perg	1600 3.11	
RA-dipl- papir	1601 15.4	
RA-dipl- papir	1602 12.3?	
RA-dipl- papir	1603 22.1	
RA-dipl- papir	1603 24.6	
RA-dipl-	1603 27.6	

papir		
RA-dipl- papir	1604 16.1	
RA-dipl- perg	1604 16.1	
RA-dipl- papir	1604 16.2	
RA-dipl- papir	1605 30.9	
RA-dipl- papir	1605 30.9	
RA-dipl- papir	1605 10.10	
RA-dipl- papir	1606 23.6	
RA-dipl- papir	1606 5.10	
RA-dipl- papir	1607 22.5	
RA-dipl- papir	1609 28.2	
RA-dipl- perg	1609 10.5	
RA-dipl- papir	1609 14.6	
RA-dipl- papir	1609 25.9	
RA-dipl- perg	1613 24.3	
RA-dipl- papir	1614 20.3	konsept
RA-dipl- papir	1614 10.10	
RA-dipl- papir	1615 6.9	
RA-dipl- papir	1615 30.9	
RA-dipl- papir	1615 4.10	
RA-dipl- papir	1617 25.6	

RA-dipl- papir	1617 29.9
RA-dipl- papir	1618 20.6
RA-dipl- papir	1619 16.10
RA-dipl- papir	1620 27.4
RA-dipl- perg	1621 12.4
RA-dipl- perg	1624 16.9
RA-dipl- papir	1625 5.10
RA-dipl- perg	1627 6.4
RA-dipl- papir	1629 24.1
RA-dipl- papir	1630 20.4
RA-dipl- papir	1631 30.3
RA-dipl- papir	1631 16.6
RA-dipl- perg	1631 24.9
RA-dipl- papir	1632 23.1
RA-dipl- papir	1633 15.6
RA-dipl- papir	1633 27.6
RA-dipl- papir	1633 16.9
RA-dipl- perg	1633 8.10
RA-dipl- papir	1633 20.11
RA-dipl- papir	1633 uten dag
RA-dipl-	1634 17.11

papir		
RA-dipl- papir	1635 26.6	
RA-dipl- papir	1636 30.10	
RA-dipl- perg	1637 3.2	
RA-dipl- perg	1639 18.1	
RA-dipl- perg	1639 12.8	
RA-dipl- papir	1639 27.9	fragment
RA-dipl- papir	1640 10.2	
RA-dipl- perg	1641 16.2	
RA-dipl- papir	1641 1.4	
RA-dipl- papir	1643 21.1	
RA-dipl- papir	1644 4.12	
RA-dipl- papir	1645 4.3	
RA-dipl- papir	1646 16.1	
RA-dipl- papir	1647 13.2	
RA-dipl- papir	1647 8.9	
RA-dipl- perg	1648 20.3	
RA-dipl- papir	1649 28.2	kopi
RA-dipl- papir	1652 6.6	
RA-dipl- papir	1652 22.8	
RA-dipl- papir	1656 29.8	

RA-dipl- papir	1657 25.5	
RA-dipl- papir	1657 3.9	
RA-dipl- papir	1657 12.9	
RA-dipl- papir	1658 15.3	
RA-dipl- papir	1658?	
RA-dipl- papir	1661 4.7	
RA-dipl- papir	1662 10.7	
RA-dipl- papir	1662 15.9	
RA-dipl- papir	1662 11.11	
RA-dipl- papir	1663 12.9	
RA-dipl- perg	1663 21.12	
RA-dipl- papir	1664 16.6	
RA-dipl- papir	1665 beg. av januar,	konsept
RA-dipl- papir	1670 25.4	
Localia, Flå	1678 8.9,	skjøte i Gandrud
Localia, Flå	1683 16.11,	kvittance
Localia, Flå	1687 3.2,	salg
Localia, Flå	1688 15.9,	skifte
Localia, Flå	1690 28.7,	makeskifte
Localia, Flå	1693 16.5,	arveskifte
Localia, Flå	1693 28.10,	pantsettelse
Localia, Flå	1695 3.9,	ang. kirkeku
Localia, Flå	1720 11.12,	kvittance
Localia, Flå	1740 17.2,	salg

Dokumenter fra andre arkiv

1325 17.10		i vidisse på pergament av 14.10 1622 (DN X nr. 16) som har vært oppbevart på Gulsvik. Det er ukjent hvor brevet er nå (kanskje på Gulsvik?).
1483 30.9	X nr. 259,	i avskrift av 1711 fra Gulsvik
1522 23.2	XXI nr. 735	
1542	XXI nr. 859	
1556	XXI 150	
1558 3.1	XIII nr. 710	
1563 27.3	X nr. 763	
1563	X nr. 765	
1565 20.6	XIII nr. 730	

Drøfting av særskilte kilder og problemer

Vitnebrev om grensegang og heimrast på Gulsvik i Flå torsdag etter vinternatten i kong Magnus 7. år, 17.10 1325 [\(3\)](#)

Tekst:

Ollum mannum them som thetta breff sea eda [høra] senda Sigurdar Halluardssenn Peter Greipssenn *quediu guds* ok sina. yder uilum mid kunnickt gera ad mid komum till Gausuiker a thosdagenn nesta eptar weternætten a vij are rickis werdeligs herra Magnus konge. Let Torgier bera witne for ok tok sua till bok Erik a Ringunes ad sammeleidt(4) varo their Gunnar Lifarssenn, Assle [a] Rudi, Tronder a Gapatiorn, Jonn [a] Wæ, Juar Ældridarssenn, Gulbrander [a] Gausuik, Thorkell a Thrumelde, Tholleff Haffarssenn, Arne a Orgunuik, Guttormer a Wekakre, Birgir Jarundesson ad hiemrast till Gausuiker ligger neder till Medallnes ok up i Lutanda ok sua i Kleiuena oc sua norden Skyruig(5) ok i beken neden Kupseng ok up a Anduerdunna austen at vatnino ok i beken for neden Kleiuana then nesta som ther rinnar. Enn Gudulff a Weikakre tok sua till bok, a[d] thar var hann j hia ok hørðum a ad thesser fornembder men baro thessa uitnego till Gausuik som nu ero upotalder ok grannde gud at ser Erik a Ringunes ok Gudulff, at thesser widnisbiurdt war sandt, ok sua war ok steffnt ollum Gausuik vam(6) at lyda thessom witna, ok skilricke man Hakone eigi thui at han war æcki heimma. Varo ther um fult bok witne Audune Alfssenn ok Torkell Haluardssenn vm these steffno. ok till sant witnisburder setiom mid okkar jnsiglj for thetta breff giort war a Flagom are ok tima er for seger.

Kommentarer:

Hovedpoenget med vitnebrevet var å få slått fast for hver mann hva som var den helt korrekte grensen og heimrasten til Gulsvik, eller rettere sagt til den ene av Gulsviks gårdsbruk. Et av vitnene var *Gudbrand i Gulsvik* (Gulbrander Gaulsuik), som kun har rollen som en av flere statister. Han er ikke part i saken, og har ikke hørt med til de Gulsvikmenn. Følgelig har han brukt et annet gårdsbruk i Gulsvik enn de Gulsvikmenn. Etter dokumenter i Gulsvik-samlingen i Riksarkivet, spesifiseres det i 1614-1644 at Gulsvik var delt i *øvre* og *nedre garden*, en todeling som bekreftes av bruksdelingen innad i Gulsvik-ætten på 1500-tallet. Brødrene Bjørn og Jon Helgessønner betalte sine kongsskatter i inntektsårene 1.5 1557-1.5 1558 og 1.5 1560-1.5 1561 av hver sin Gulsvik-gård(7), en deling som utvilsomt må ha eksistert gjennom hele senmiddelalderen. Senere ble Gulsvik delt i flere bruk. Hvor stor bruksdelingen var i høymiddelalderen er det vanskelig å si noe om uti fra disse notisene — da må først hele jordeboksmaterialet trekkes inn — men det *kan* ha vært så mange som fire bruk omkring år 1325. At det var minst to bruk i 1325 er i hvertfall en selvfølge, når en ser på saksframstillingen i brevet.

Den fremste navngitte part i saken er den skilrike mannen *Håkon* (Hakone), som var en av *de Gulsvikmenn* (Gulsvik vam). Håkon og de Gulsvikmenn var den *stevnede* parten i saken. Navnet Gulsvikmenn er her brukt som slektsnavn, og tilhører et slektsnavngivningsprinsipp som vi kjenner en rekke eksempler på i norsk middelalder. De fleste eksemplene ved bruk av *-menn* sikter til aristokrati eller stormannsslekter, som de Varteigsmenn, kong Håkonssons morsætt, Blindheimsmenn, en stormannsætt fra 1100-tallets Møre, og Sandvinmenn, en våpenførende ætt i Hardanger på 1300-tallet. Men også bondeætter har brukt denne navnetypen, som f.eks. de Hoffar-menn fra Sigdal i 1350. En stormannsbakgrunn behøver det ikke være her i dette tilfellet, men av sammenhengen kan en nok slutte at slekten har vært av de mer kjente i regionen. Årsaken til stevningen synes å være at Håkon og de Gulsvikmenn har overtrått bygdas sedvane og heimrast, og skulle nå ved vitneprovene "settes på plass". Dette har de vært klar over skulle skje, og sørget derfor for å ikke være hjemme når markgangen fant sted. Av de øvrige vitnene var blant annet *Torkjell på Trommald*, *Erik på Ringnes*, og *Guttorm og Gudulv på Veikåker*, de to siste var stamfedrene for den senere kjente Ringnes-ætten.

Ola Gapkjenns vitneprov 14.12 1633 om eiere og brukere av Roppe (8)

Tekst:

Forbemellte Olluff Gabkinnd en gammel blind mand paa allder offuer iitt hundert aar, dogh veed sin fulde viid och fornuft, proubede at hans fader Vegger Gabekind sagde for hanom att der i hans tiid vare paa Gulsuig først en mand Syurd Bunde neffendtis hand brugte jmedens hand lefvede Roppe under Gulsuig som nu ombtuistis och epter hans døed, fulde och brugte forne Syuord Bundes børn hans søn, Guttorm bunde, och hans dotter Thorgund Syurdsdotter, och epter denom Helle Guttormssen Roppe under Gulsuig som dj paa bode enhuer deris allders roelige, jndtill derris dødedag, och siden som hanom mindes, Jon Gulsuig i sin alder och Guttorm hans sønn epter hanom udi lige maade fullde och brugte forne Roppe under Gulsuig.

Kommentarer:

Vitneprovet inneholder hva som i samtiden ble kalt en *ættlegg*, en oppramsing av etterkommere etter en navngitt person. Som ættlegg er dette et klart *filiationsbevis*, eller bevis for slektsmessig avstamning, fra Sjurd Bonde til Helge eller Helle Guttormsson. Derimot er ikke Jon Gulsvik i vitneprovet kalt Helles sønn, selv om vi av andre kilder vet at han var det, men slik må vitneprovet forstås; det gir også filiasjonen mellom Jon og sønnen Guttorm på Gulsvik. Bostedene til personen er nevnt, og av dette ser vi at også Sjurd Bondes datter, Torgunn, har bodd på Gulsvik. Hun er nevnt i et kjøpbrev datert til omkring 1510-1520, da hun med sin sønn Helle eller Helge Erlandssons samtykke selger deres andel i Roppe til hennes bror Guttorm Bonde Sjurdsson.⁽⁹⁾ Torgunn og hennes avdøde mann, Erland (dvs. Erland Sjurdsson, se nedenfor), må ha brukt ett av brukene i Gulsvik, og Guttorm Bonde har brukt den andre.

I et brev fra 13.12 1346 nevnes *Bård Bonde på Roppe* (Bærd bonda a Roppom).⁽¹⁰⁾ Hans tilnavn Bonde (se nedenfor) har ført til at Bård har blitt plassert som adelsperson, noe som igjen har ført til ytterligere spekulasjoner om hans slekt. Den rollen han spiller i selve brevet skulle tilsi noe helt annet; han skulle tjærebre Gulsvik sognekirke sommeren 1347, og dette plasserer ham som en helt vanlig gårdbruker i Flå. Senere, etter manndaugen 1348-50, ble Roppe lagt øde og ble øygaard under Gulsvik, som vitneutsagnet forteller. Vitneprovet av 1633 hører sammen med en hel serie dokumenter om eiendomsforholdet til Roppe og Gandrud fra 1632-1635 i Riksarkivet, og også Gandrud lå i seinmiddelalderen som øygaard under Gulsvik.

I brev fra Gulsvik 29.2 1380 kunngjøres det av to lagrettemenn at Helge Bårdsson kjøpte en lut på 5 laupsbol (løbbel) jord i Gulsvik av en utanbygds mann, Gudbrand Erlingsson, ved sistnevntes ombudsmann Guttorm Alvsson.⁽¹¹⁾ På grunn av hans farsnavn, Bård, og at han var kjøper av en part i Gulsvik, kunne det reises spørsmål om han var sønn av Bård Bonde på Roppe og i slekt med den senere Gulsvik-ætten. Men det var som nevnt flere gårder og sikkert mange eiere av Gulsvik, og noen tilknytning til Roppe utover navnelikheten gir ikke denne personen oss.

Den personen som er på Gulsvik og kunngjør salg av part i gården i 1380, Guttorm Alvsson, tilhører en ætt fra Lom i Gudbrandsdalen, og nevnes der som lagrettemann i tre brev 1376-1379; selgeren Gudbrand Erlingsson er trolig sønn av jordeieren Erling Gudbrandsson nevnt i to brev fra Lom 1358-59, og kjøperen Helge Bårdsson kan være en fremtrende person i Vågå nevnt i tiden 1349-1369, som også hadde eiendomsinteresser i Sogn i 1359, og hadde sønnen Bård Helgesson i Vågå kjent fra 1399. Alle aktørene ved Gulsvik-handelen i 1380 kan være folk fra Ottdalen i Nord-Gudbrandsdalen, et strøk der også navn som Bård er mye brukt, for ikke å si Sigurd (Sjugurd). Kanskje den senere Gulsvik-ætten har slekt fra Gudbrandsdalen?

Vitnebrev i Hallingdal 7.2 1482 om skiftet etter Sigurd (Sjurd) Bonde i Gulsvik [\(12\)](#)

Sammendrag:

Vitnebrev fra Torleiv Eilivsson (*Thorleff Eleffson*), Sevat Hallvardsson og Tord Eivindsson om skifte i løst, fast og fulle øre etter Sigurd (Sjurd) Bonde i Gulsvik (*Sivrd bondhe j Golffz wiik*), mellom på den ene siden: Una Vebjørnsdotter; og på den andre siden: "bobrødre" Kjetil Hallvardsson, Gjermund Hallvardsson og Bjørn Hallvardsson i ombud for alle de som *a konna thala* — som talte på vegne av boet. Bobrødrene ga Una Vebjørnsdotter kvittering for oppgjøret og arven etter Sigurd Bonde.

Kommentarer:

Brevet er et hjemmelsbrev for Una Vebjørnsdotter, og at brevet nettopp ikke stammer fra Gulsvik-samingen men fra et adels- og gårdsarkiv i den tidligere adelige setegården Kroken Sogn, er et vitnesbyrd om at Una ikke hadde etterkommere i Gulsvik-ætten.

Torleiv Eilivsson er kjent i 4 dokumenter til fra Hallingdal i perioden 1483-1499, i ett av dem er han kalt lensmann i Hallingdal, i det siste brevet beskjedelig mann og svoren lagrettemann, men av brevenes innhold ser det ut til at han var lensmann i hele perioden. Sevat (Sivald) Hallvardsson er nevnt i 3 dokumenter til mellom 1482 og 1499 i Hallingdal og Krødsherad, og var lagrettemann. Tord Eivindsson kjennes i 3 brev i perioden 1454-83, det første er fra Holmen i Sigdal, det siste fra Olberg i Krødsherad.

De tre bobrødrene var forskjellige menn med felles ansvar for et uskiftet bo. Bjørn Hallvardsson, som trolig bodde på Frøvoll i Sigdal, er nevnt i tiden 1471-1491, Gjermund Hallvardsson er kun nevnt i dette brevet 1482, og Kjetil Hallvardsson, er nevnt i tiden 1482-83, siste år i Krødsherad.

Una Vebjørnsdotter må utvilsomt ha vært enke etter Sigurd Bonde, og siden de tre nevnte menn ga henne kvittering for arven, har de opptrått på vegne av boet og for Sigurd Bondes rette arvinger. Disse arvingene var følgelig ikke barn av Una Vebjørnsdotter. Av ættleggen fra 1633 går det fram at Sigurd Bonde var far til Guttorm Bonde Sigurdsson i Gulsvik (nevnt ca 1510-20, død før ca 1520), og hans søster Torgunn, og disse to må ha vært barn av Sigurd i et tidligere ekteskap. Guttorm og Torgunn var sannsynligvis umyndige i 1482, slik at bobrødrene var deres offentlige verger.

Kan Sigurd (Sjurd) Bonde være identisk med Sigurd Bjørnsson?

En person *Sigurd Bjørnsson* (Sigurde Bjornsson) var svoren lagrettemann i Hallingdal da han utferdiget vitnebrev om salg av jord i Flå i brev fra Hilden i Hallingdal 20.6 1463(13). I dette brevet solgte Olav Jønnesson sverdsliper, som trolig var ansatt på Akershus slott, med sin kones Kristin Øysteinsdotters samtykke, gården Tollevsrud med tre underliggende øygarder i Flå til Nub Sigurdsson. (Om denne gården og dens underliggende øygarder finnes det en hel serie av dokumenter i Riksarkivet fra 1600-tallet, samt et brev fra tiden 1482-85.)

Argumentene for at Sigurd Bjørnsson er identisk med Sigurd Bonde i Gulsvik, er at Sigurd Bonde trolig var død lenge før 1482 og må ha vært en framtreddende person i Flå i sin levetid; han skulle da forventes å være lagrettemann i Flå i tiårene før 1482. Sigurd Bjørnsson var en fremtreddende person i Flå i 1463, på den tiden at Sigurd Bonde må antas å ha vært i live; og

Flå var en folkefattig bygd i 1463 som neppe hadde flere framtreddende (ledende) personer med fornavnet Sigurd. Hermed er det ikke bevist at disse personene er identiske, og denne anførte begrunnelsen innebærer kun en sannsynliggjøring.

Vitnebrev ved Norderhov kirke 6.2 1480 om Trommald og Medbøen [\(14\)](#)

Sammendrag:

Vitnebrev fra svorne lagrettemenn Gudleik Olavsson og Helge Gudleiksson om at beskedelig mann Torgels Erlandsson på Stein (*Torgels Ærlandhsson oppa Stena*) kom dit og kvadde og kravde av beskedelig mann Sjurd på Bjørknes (*Sywrðh oppa Biørknes*[\(15\)](#)) at han skulle undervise ham og dannemenn om hvorvidt Trommald og Medbøen (i Flå) var frelst eller ei. Han svarte om de to jordene, som lå i Hallingdalen: han var fødd der i dalen og var der i femti eller seksti år, og ingen visste bedre enn han at ingen kallte eller kravde disse jordene, dessuten turde han sverge på at disse jordene var frelse både fra konge og karler.

Kommentarer:

Brevet er et hjemmelsbrev for Torgils Erlandsson på Stein i Hole på Ringerike, og hjemlet (deler av) eiendommene Trommald og Medbøen. Vitnet Sjurd på Bjørknes behøver ikke ut i fra sammenhengen i brevet å være bosatt i Hallingdal; et bosted på Ringerike eller et annet sted er like sannsynlig, og med Bjørknes kan det derfor også være ment Bjertnes i Krødsherad, som dengang var et anneks til Sigdal prestegjeld, men siden forhandlingene foregår på Norderhov bodde vitnet troligst der. Vitnet kan ihvertfall ikke identifiseres med Sigurd Bonde.

Jeg har ikke undersøkt hvem som eide Trommald i senmiddelalderen (om det var gammelt krongods eller kirkegods for eksempel), slik at analysen av brevet "halter litt".

Torgels Erlandsson på Stein kan i dette brevet ha opptrådt på egne vegne, som ombudsmann for sin arbeidsgiver og hans gårds eier, Mariakirken i Oslo, eller også på vegne av andre privatpersoner. Vilken av disse rollene har har hatt går ikke fram av brevet. Hvis det var på egne vegne, innebærer brevet eksistens i seg selv at Torgels eller Torgils Erlandsson eide deler eller alt i disse gårdene. Teoretisk kan han derfor være i slekt med Erland Sjurdsson som var Sigurd Bondes svigersønn (se nedenfor). Den udaterte markgangen med Erland Sjurdsson (nedenfor), og Sjurd på Bjørknes sin undervisning av 1480 har den samme overordnede problemstillingen: *eide* eller *eide ikke* kronen jord eller jordparter i Trommald, Medbø, Dyvik? Alle svarene er entydige: nei. Dyvik var etter vitneprov av 13.9 1590 og 28.12 1591 en øygard og eng under Trommald.

Vitnebrev fra Vik i Flå kirkesogn i Hallingdal 21.2 1499 [\(16\)](#)

Sammendrag:

Vitnebrev fra Hallvard Erlingsson og Torgeir Gjestsson, lensmann i Hallingdal, om to menns lysning: De to var tilstede dengang delesmerkene var oppgått i Dyvik (*Divik*) mellom Prestbolet og Trommald. Hvis det var noen kongspart uti der (dvs trolig i Dyvik), så var det dem uvitende. Gikk dengang beskedelig mann Bjørn Gunnarsson opp delemerke etter sin fars ord (som engang satt på, dvs. bodde på Trommald), og hørte aldri Bjørn at noen kravde noe av Dyvik *vw fførenemt Diwik* på kongens vegne den tid hans far satt på Trommald. Satte deretter 3 beskedelige menn ned markesteiner etter råd fra presten og Erland Sjurdsen (*Ellend Siwrdsen*).

Kommentarer:

Den hendelsen som det vitnes om i brevet fra Vik i Flå sogn av ca. 1499 (markgang, vitneopptak om eierforhold og nedsettelse av marksteiner), er i brevet udatert, men lå ikke lenger tilbake i tiden enn at de to menn som ga lysning om hendelsen kunne huske den. Ved hendelsen var blant annet følgende tilstede: de to overlevende vitnene, Amund Nupsson og Olav Gjermundsson, Bjørn Gunnarsson, Sevat Hallvardsson, Torleiv Eilivsson (som vi møter igjen i andre brev), Asle Bjørnsson (nevnt i Flå fra 1463), presten og Erland Sjurdsen. Markgangen som er nevnt i dette brevet kan utifra personene som er nevnt, dateres til tiden mellom 1482 og 1490-tallet, sannsynligvis på 1480-tallet.

Nedsetting av marksteinene var gjort etter samtykke av presten og Erland Sjurdsen. Siden presten må ha representert interessene til Prestebolet, var det Erland Sjurdsen som representerte eierinteressene til Trommald. Han var da trolig eier. Men en må merke seg her at det striden gjaldt var eierstatusen til *Dyvik*, som lå mellom Prestebolet og Trommald. Det er ingen ting i brevet om at Erllend Sjurdsen skulle ha *bodd* på gården Trommald, selv om Dyvik var øygard under Trommald.

Ingen av brevene sier klart hvem som var eier av Dyvik, Trommald eller Medbøen. De sa at eierforholdene hadde vært *upåttalt*. Men brevet av 1499 hadde interesse på Gulsvik i 1572 og ble kopiert i 1628. Mange tidligere forfattere har ment at Erland Sjurdsen må ha vært en sønn av Sigurd Bonde. Men det finnes en mye bedre løsning. Sigurd Bondes datter Turgunn hadde en sønn ved navn Helge Erlandsson, og følgelig het Torgunns mann Erland. Denne Erland har da rimeligvis vært Erland Sjurdsen. Siden ættleggen fra 1633 forteller at Torgunn bodde på Gulsvik og brukte øygarden Roppe, har også Erland Sjurdsen bodd på Gulsvik. Han har sannsynligvis vært eier av (deler av) Trommald med underliggende øygarder, blant annet Dyvik, som han har leid ut til leilendinger.

Trommald har sannsynligvis gått i arv fra Torgils Erlandsson til Erland Sjurdsen. Dette vet vi naturligvis ingen ting om, men en av flere mulige slektsskapsforhold kunne være at Torgils var farbror eller på annen måte i nær skyld til Erland Sjurdsen. Roppe ble solgt fra Torgunn Sjurdsdatter med sin og Erlands sønn Helges samtykke omkring 1510-20 til Guttorm Bonde(17), og etter Helges død kan Trommald med øygarder, om de eide dette, gått i arv til Guttorms sønn Fredrik, som bodde på Trommald i 1528. Etter denne tiden kan Fredriks grein av Gulsvik-ætten kalles Trommald-ætten.

Hvem eide Gulsvik?

Det kan se ut til at folket på Ringnes hadde disposisjonsretten (bygselretten) over Gulsvik tilbake fra tiden før år 1500, og håndhevet sin eiendom i Gulsvik på formell måte utover på 1500-tallet. For å være mere presis, kan det bare ha vært en av de to Gulsvik-gårdene Ringnes-ætten eide, ikke nødvendigvis begge. En del av Ringnes-arkivet dreier seg om Gulsvik gård, og et av skiftebrevene fra 1563 i Ringnes-arkivet er forfattet på Gulsvik. Ættene på Ringnes og Gulsvik, og Gulsvik-ættens grein på Trommald, var forbundet med hverandre ved gjentatte giftermål. Det er allikevel lett å legge merke til at det er Ringnes-ætten som er den dominerende ætten på 1500-tallet av disse, noe som henger sammen med denne ættens større jordegods og tidligere mer betydningsfulle samfunnsrolle. (Dette skal ikke utdypes mere her, men tas opp senere et annet sted i en større artikkel om *Ringnes-ætten fra Krødsherad*). Av skiftene på Gulsvik i 1563(18) går det fram at Gulsvik-ættens fire brødre skiftet jord i nedre Gulsvik, men det er ikke undersøkt hvor store de skiftede luter var i forhold til hele gårdens størrelse.

Olav Gudulvsson (Ringnes-ætten) på Ringnes i Krødsherad, kjent 1558-1600, bygslet i brev fra Ringnes 21.12 1593 til Åse Pålsdotter i Flå sogn, enke etter Jon Helgesson, gården Gulsvik.(19) Jon Helgesson (Gulsvik-ætten) var med andre ord leilending på Gulsvik under Ringnes-ætten. Erik Olavsson (Ringnes-ætten) på Ringnes, kjent 1604-1643, eide fremdeles i sin levetid en del av Gulsvik. Resten av Gulsvik var delt mellom Kronen, kirken, og nok en del var muligens eid av de Gulsvikmenn. F.eks. er det grunn til å tro at Jon Helgessons bror Bjørn Helgesson har eid en part, som muligens har gått i arv til den tredje broren Kittil Helgesson, hvis datter Gunnvor og hennes mann, muligens også et barn Kittil, bodde på Gulsvik.

En ny stamfar?

Hvis Sigurd (Sjurd) Bonde het Sigurd Bjørnsson, het hans far naturligvis Bjørn. Kan en slik person være nevnt i de sparsomt bevarte kildene? Kildene nevner ihvertfall en som heter *Bjarne Jonsson* (Biarne Ionszøn). Bjarne er en variant av navnet Bjørn, og andre personer kan snart være kalt Bjørn, snart Bjarne, alt etter hvem som har forfattet dokumentene. Bjarne eller Bjørn Jonsson var vitne i et brev fra Hallingdal i 1422-1423 vedrørende jord som lå til gården Kolsrud i Flå sogn.(20)

De andre vitnene i 1422-23 var *Audun Jarundsson*, som trolig bodde på Ørpen i Krødsherad, også kjent i 1433, Helga Jorundsdotter og Margrett Torgeirsdotter; de to kvinnene er ikke kjent i andre kilder. Bjarne opptrådte som vitne på vegne av Flå, et indisium om at han bodde i Flå sogn. Han kan være Sigurd Bjørnssons far. Argumentene for denne koblingen er rette avstand mellom generasjonene, samme sosiale gruppe, vitner ved jordtransaksjoner, og samme sogn. Et annet argument er at fornavnet Jon anvendes i Sigurd Bondes etterslekt. Alt dette er gode argumenter, men ikke tilstrekkelige, og motargumentene er solide: vi vet egentlig ikke hvem som var Sigurd Bondes far.

De Gulsvikmenns fornavn

Tar vi for oss mennene i ætten og undersøker deres fornavn i tiden fram til fødselskullene omkring år 1600, se vi klart at *Sigurd* eller *Sjurd* (Sjugurd) er slektas dominerende fornavn

med 4 brukere. Dessverre er ikke dette så mye å bygge på for dem som vil kartlegge ættens eldre historie, fordi Sigurd var et av de aller vanligste mannsnavn. Navnet tas ikke i bruk ved oppkalling i ættegreina på Trommald i Flå, et indisium om at middelalderfolket på Trommald ikke brukte navnet Sigurd i tiden før Trommald ble lagt inn under de Gulsvikmenn.[\(21\)](#)

Av *Bjørn* var det 1 eller 2, og navnet er ellers vanlig i regionen. Av *Guttorm* var det 2, et navn som også er vanlig. Av *Erland* var det 2, hvorav den første er inngiftet på garden, likeledes et vanlig navn. Av *Helge* eller *Helle* er det 3, hvorav en på spinnesiden. Det er kun 1 som heter *Torgeir*, og 2 som heter *Pål*. Begge disse navnene er vanlige. Det er derimot ikke *Fredrik*, som 2 av ættens menn heter. Navnet har eksistert i Norge gjennom hele middelalderen. Kanskje en videre utforskning av personer med dette fornnavnet kan kaste nytt lys over genealogien før år 1500.

En person heter *Knut*. Han er født senest omkring 1520. Dette navnet tas i bruk uti bygdene først omkring 1500-1510 — den aller første i f.eks. Sigdal nevnes som deltager i en grensegang 1524 — trolig som politisk protest mot drapet på ridderen Knut Alvsson av slekten *Tre roser*, som "dro i gang" et opprør mot danskeveldet i Norge og bøtet livet for denne saken i 1502.[\(22\)](#)

Det er to *Kittil*, hvorav en på spinnesiden, men tydeligvis oppkalt etter de Gulsvikmenn. Navnet er vanlig i middelalderen i distriktet. Både den ene som heter *Klemet* og den ene *Torbjørn* har fornavn brukt i området tidligere, faktisk helt fra 1200-tallet, og begge navn er vanlige. Den ene som heter *Herbrand* har et navn som ikke er vanlig i regionen i middelalderen. Til slutt er det en som heter *Elling* eller Erling, også et uvanlig navn.

Av navnet *Jon* er det helt sikkert 2 personer. Navnet er ganske vanlig i regionen, slik at vi ikke kan bygge noe på bruken av dette navnet med hensyn til problemer ved oppkalling, som tilfellet også er med Sigurd. Men at to i ætten på 1500-tallet heter Jon, kan brukes som argument for at den Bjarne eller Bjørn Jonsson som ovenfor ble trukket fram i denne drøftingen. og som er kjent som vitne ved jordeiendomsforhold i Flå i 1422-23, kan være en ny stamfar for Gulsvik-ætten.

Hva innebærer bruken av navnet **Bonde**?

Ættens to eldste kjente menn har båret tilnavnet *bonde*. Det er omtvistet *hvor vanlig* bruken av tilnavn var i norsk middelalder, men av de tilnavn som er kjent, er *bonde* et av de vanligste. Men det trengs forskning for å fastslå hva som legges i tilnavnet i de enkelte tilfelle - og om det er rimelig å snakke om en sosial fellesnevner. Vi vet at dette tilnavnet har blitt brukt om høyadelige personer i middelalderen. For eksempel kalles den norske riksråden i perioden 1369-1407, Erlend Filippusson av Losna-ætten, i en islandsk annal ved sin død for Erlend Bonde i Losna.[\(23\)](#) Kong Karl Knutssons ætt het også som kjent Bonde, i likhet med flere andre svenske adelsætter.

Men også bønder har brukt navnet *bonde*. Navnet betyr vel omtrent som "odelsbonde", eller "sjøleiger", og har under alle omstendigheter en viktigere betydning enn ordet "gårdbruker". I Gudbrandsdalen er det i tiden 1350-1500 funnet fire à fem personer som het bonde, og kun en av dem hørte klart til adelen. Og Bård Bonde på Roppe var ikke akkurat mye til en aristokrat, da han hang omkring Gulsvik kirke med tjærebøttene sine.

Var Gulsvik-ætten adelig?

Det har i eldre litteratur om Gulsvik-ætten vært satt fram tildels fantastiske opplysninger om opphav og adelsskap. Men ættens jordegods er minimalt, slektsnavnet er ikke et kjennetegn på adelsskap, personnavnene i ætten gir ikke adelige holdepunkter, bruk av våpensegl er udokumentert, framtrede titulatur er fraværende, personene mangler embeter, beskatningen av gårdene som beboes og de sosiale forbindelsene gir ingen antydning om adelig nettverk. Begge Gulsvik-gårdene betaler den vanlige skatten fra Hallingdal i regnskapsårene 1557-1561, og kan derfor ikke av den grunn regnes til adelig setegård eller hovedgård ved denne tiden. At slektens personer betaler skatt i gjengjerdsskatten 1528 betyr ikke så mye fra eller til, for også adelspersoner måtte av og til ut med denne ekstraskatten for å fylle opp proviant forut før kongens besøk på Akershus.

Gulsvik-ætten kan karakteriseres som en jordeiende bondeætt fra Hallingdal, sikkert kjent fra 1482, eller under tvil kjent fra 1422-23. Ætten har meget tallrike etterkommere i dag, og den kan derfor forenklet regnes som alle hallingenes og ringerikingenes aner. Det kan fastslås at en eventuelt lavadelig herkomst ennå er ubekreftet.

Slektens bidrag til historien

Helge Guttormsson var lagrettemann 1522 og fikk 1542 kvittering for regnskapet som kirkeverge for Flå kirke.[\(24\)](#) Både Jon Helgesson og Pål Helgesson var lagrettemenn også. For å være lagrettemann måtte en være 30 år gammel og troverdig, og avlegge sin lagretteed for lagmannen. Men ganske mange av en bygds bønder kunne i løpet av sitt liv ha vært lagrettemenn, slik at dette vervet plasserer kun sånn omtrent midt på treet blant Hallingdals bønder på 1500-tallet. Vervet som kirkeverge trekker Helge Guttormsson litt oppover økonomisk og sosialt, for dette var et ombud som færre hadde. Jordegodset var beskjedent, de eide jo ikke engang fullt ut sin egen påboende gård. Ingen tok borgerskap i byene, etter det som er kjent. Ingen gikk på skole i Oslo eller studerte. Slekten har ikke fostret en eneste prest eller skriver. Alt dette reduserer ætten til det lokale. Noe annet trekker slekten litt oppover, nemlig at den inngikk ekteskap over bygdegrensene, og også over grensene til lagdømme, biskopdømme og fogderi, på den annen side inngikk ikke ætten ekteskap ut over hva som i dag dekker Buskerud fylke, med unntak av Sigurd (Sjurd) Bonde. Sigurds kone kan ha vært fra en helt annen landsdel. I sum kan en vel si at ætten, rent skjønnsmessig, inntar en plass som en av de 15-25 viktigste slektene i Hallingdal i senmiddelalderen og tidlig nytid, dvs inntil begynnelsen av 1600-tallet. At Gulsvik-ætten til tross for dette har nasjonal interesse, skyldes det rike kildegrunnlaget som setter oss så utmerket i stand til å føre skikkelige empiriske bevis for en solid bondeætts genealogi like fra 1400-tallet og framover. Opplysningene om de store barnekullene i flere av slektsleddene kan kanskje med tiden også anvendes i demografiske undersøkelser.

Noter:

- ¹ Denne artikkelen er et biprodukt fra **Adelsprosjektet**, et historisk forskningsprosjekt som kartlegger adelen i Norges historie i videste forstand. Jeg står først og fremst i gjeld til *Geirr I Leistad, Jens Petter Nielsen og Jan Fredrik Lysaker Engedahl*, som jeg i årenes løp har ført mange samtaler med om Gulsvik-ætten og andre problem i norsk genealogi. Også *Tom Larsen og Thorleif Solberg* har inspirert meg. Av de hundrevis av brev jeg har mottatt om slektsforskning, er det to som har vært med på å påvirke dette arbeidet: Et fra *Ole Uggen*, 3516 Noresund, den 12. mars 1990, og et fra *Thorleif Solberg*, Vågård, 3500 Hønefoss, datert 4. september 1990.
- 2 Som kildegrunnlag er det dels brukt diplomatarieutgivernes proveniensopplysninger for diplomene, dels en fortegnelse i Riksarkivets diplomsamling (manuskript om diplomsamlingens proveniens eller herkomst); gaver til Riksarkivet ble innført i Riksarkivets aksesjonsprotokoll, som oppbevares i Riksarkivets husarkiv.
- 3 Avskrifter 14.10 1622, 3.7 1627 og 21.9 1711, alle på Gulsvik (på 1800-tallet). Trykt i DN X nr. 16; S H.Finne-Grønn: *Diplomatarium Ringnesiense* (Oslo, 1944), nr. 1.
- 4 samfleyt?
- 5 Skyrung?
- 6 dvs. mannum
- 7 Norske Lensrekneskapsbøker 1548-1567, bind I (Oslo 1937), s. 59, bind II (1940), s. 90 og 92.
- 8 Etter utrykt diplom, Ra-dipl-papir. Avskriften, som ikke pretenderer å være bokstavrett, er foretatt av Ole Uggen (side 101 i hans manuskript 1986); i denne gjengivelsen er det foretatt normalisering av store og små bokstaver.
- 9 RA-dipl-perg, trykt i DN XXI nr. 728.
- 10 RA-dipl., trykt i DN I nr. 302.
- 11 DN I nr. 460.
- 12 Trykt i DN III, nr. 936. DN opplyser at brevet på pergament var hos "Capt. Munthe paa Kroken", og er vel nå i Riksarkivet, NRA-pergament.
- 13 DN XIII nr. 130, XVIII nr. 82.
- 14 Trykt i DN I, nr. 926. Original i Riksarkivet, NRA-pergament. Bakpå: 10.
- 15 Originalen har: "Biørknes" (kontrollert på fotografi).
- 16 Trykt i DN XV, nr. 125. Original i Riksarkivet, NRA-papir (fra Hallingdalen 1852). "Kopi af 12. Juni 1628 vedheftet." Brevet er lest for retten på Gulsvik pinseaften 1572 (?).
- 17 DN XXI nr. 728.
- 18 DN X nr. 765, jf. X nr. 763.
- 19 RA-dipl-papir, fra Gulsvik-samlingen, tidligere fra Ringnes-arkivet.
- 20 DN XIII nr. 88.
- 21 I 1325 heter brukeren på Trommald Torkjell (DN X nr. 16), og på midten av 1400-tallet Gunnar (se dokumentet ovenfor fra 1499, DN XV nr. 125).
- 22 Jf. Tore H Vigerust: Endringer i middelalderens navneskikk, *Middelalderforum - Forum mediaevale* nr. 10, 1985, s. 42-70.

23 Om hans ætt, se Anders Bjønnes, Lars Løberg, Tore H Vigerust og Tor Weidling: *Semeleng-ætt* i Valdres og *Losna-ætt* i Sogn, i Norsk Slektshistorisk Tidsskrift XXXIV (1994), se tabell side 200.

24 DN XXI nr. 735 og 860.

Slektstavle

Vil du også se den oppdaterte og komplette slektstavlen over Gulsvik- og Trommald-ættene kan du [bestille ditt eget eksemplar av Gjallarhorn nr. 19](#) (Begrenset opplag)